

Bediüzzaman'ın kıyamet vakti hakkındaki tahminlerinin, gayba müdahale olarak algılanması cihetinde gelen iddialar ve cevapları

İtiraz edilen kısım:

Ramazan-ı Şerif'te onuncu günün ikinci saatinde birden bu Hadîs-i Şerif hatırıma geldi. Belki, Risale-i Nur şâkirdlerinin tâifesi ne kadar devam edeceğini düşündüğüme binaen ihtar edildi.

"Lâ tezâlû tâifetun min ümmetî" (şedde sayılır, tenvin sayılmaz) fıkrasının makam-ı cifrîsi bin beşyüz kırkiki ederek, nihayet-i devamına ima eder.

Lâ ya'lemu'l-gaybe illallâhu

"Zâhirîne 'ale'l-Hakkı" (şedde sayılır) fıkrası dahi, makam-ı cifrîsi bin beşyüz altı (1506) edip, bu tarihe kadar zâhir ve âşikârane, belki galibane; sonra tâ kırkikiye (42) kadar, gizli ve mağlubiyet içinde vazife-i tenviriyesine devam edeceğine remze yakın îma eder.

Ve'l-ilmu indallahi lâ ya'lemu'l-gaybe illallâhu

"Hattâ ye'tiyallahu bu emrihi" (şedde sayılır) fıkrası dahi, makam-ı cifrîsi bin beşyüz kırkbeş (1545) olup kâfirlerin başında kıyamet kopmasına îmâ eder.

Lâ ya'lemu'l-gaybe illallâhu

Cây-ı dikkat ve hayrettir ki; üç fıkra bil'ittifak bin beşyüz (1500) tarihini göstermeleriyle beraber, tam tamına mânidar, mâkul ve hikmetli bir surette bin beşyüz altıdan (1506) ta kırkbeşe (1545) kadar üç inkılâb-ı azîmin ayrı zamanlarına tetabuk ve tevafuklarıdır. Bu îmalar gerçi yalnız bir tevafuk olduğundan delil olmaz ve kuvvetli değil, fakat birden ihtar edilmesi bana kanaat verdi. Hem kıyametin vaktini kat'î tarzda kimse bilmez; fakat, böyle îmalar ile bir nevi kanaat bir gâlip ihtimal gelebilir. (...)

Hadis değişik lâfızlarla ve senetlerle tahriç edilmiştir:

Mugira b. Şu'be (r.a.)'den; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle burmuştur:

«لا يزال طائفة من أمتي ظاهرين حتى يأتيهم أمر الله وهم ظاهرون»

Yine Mugira'dan;

«لا يزال ناس من أمتي ظاهرين حتى يأتيهم أمر الله وهم ظاهرون»

Yine Mugira'dan;

«لن يزال قوم من أمتي ظاهرين على الناس ، حتى يأتيهم أمر الله ،
وهم ظاهرون»

Sevban (r.a.)'dan;

«لا تزال طائفة من أمتي ظاهرين على الحق . لا يضرهم من خذلهم .
حتى يأتي أمر الله وهم كذلك»

Cabir b. Abdullah (r.a.)'tan;

«لا تزال طائفة من أمتي يقاتلون على الحق ،
ظاهرين إلى يوم القيامة»

Cabir b. Semura (r.a.)'dan;

«لن يبرح هذا الدين قائما ، ياتل عصاة من المسلمين ،
حتى تقوم الساعة»

Muaviye b. Ebu Süfyan (r.a.)'dan;

«لن تزال هذه الأمة قائمة على أمر الله يضرهم
من خالفهم حتى يأتيهم أمر الله»

İddia:

Hemen aynı mealde değişik lâfızlarla yapılan bu rivayetlerin hepsi de sahihtir. Said Nursî'nin söz konusu hadisten çıkarsamalarının batıllığını ortaya koymak için, bu rivayet farklılıkları yeterlidir. Kelime değişiklikleri bir yana, hadisin başındaki "lâ tezâlu" ile "lâ yezâlu"daki bir harf değişikliği bile kıyametin vaktini 390 yıl etkilemektedir! Çünkü, ebcedde "ta"nın değeri 400 iken, "ya"nıninki 10'dur.

Aslında harf değişikliği bile yoktur. Çünkü, "te" ve "ye" sesi aslında aynı harfle yazılır. Arap yazısının geliştirilmesi sürecinde, harflerin altına - üstüne nokta koyma

âdeti, Peygamber döneminden daha sonra bulunmuştur. Demek değişen sadece noktaların yeridir...

Cevap: O halde, neden ya'lı rivayetler de "ta'lı" olmasın ki?

- Buharî bu konuya açtığı başlığı şöyle belirlemiştir:

لا تزال طائفة من أمتي ظاهرين على الحق

Bu ifade aynı zamanda -aşağıda görüldüğü gibi, Müslim'in rivayet ettiği (Müslim, İmâre, 53/171) hadiste de geçiyor:

«لا تزال طائفة من أمتي ظاهرين على الحق . لا يضرهم
من خذلهم . حتى يأتي أمر الله وهم كذلك»

- Bediüzzaman da -son cümlesi hariç- bu hadisi kullanmıştır. Buna nasıl itiraz edilir ki? Zaten hadisin ilk cümlesi başlı başına bir hakikati ifade etmektedir. O da **"Ümmetinden bir taife hak üzere devam edecektir"** mealindeki gerçektir. Bu sebeptendir ki, Buharî hadisin bu kısmını olduğu gibi başlık olarak kullanmış, ardından da bu taifenin kim olduğunu açıklamak için **"ve hum ehlü'l - ilmi = Onlar ilim ehli olanlardır"** ifadesini de eklemiştir.

- Bediüzzaman'ın bu sahih rivayetleri esas alarak ebced hesabıyla yaptığı istihracını -kendi aklınca- çürütmek için "başındaki "lâ tezâlu" ile "lâ yezâlu"daki bir harf değişikliği bile kıyametin vaktini 390 yıl etkilemektedir! Çünkü, ebcedde "ta"nın değeri 400 iken, "ya"nıninki 10'dur" farz-ı muhal kabilinden bir teoriyi ortaya koymanın ve lüzumsuz cerbeze yapmanın ne alemi var? Madem, Bediüzzaman'ın kullandığı "La tezalü"nun "ta'lı" şeklinin sahih bir rivayet olduğu kabul ediliyor, o halde farklı mecraları için içine sokmakla safi zihinleri bulandırmanın ne faydası olur?

- Şunu da belirtelim ki, **"la tezalü taifetun"** ifadesi **"la yezalü taifetun"** ifadesinden daha uygundur. Çünkü, "taifetun" kelimesi müennes / dişil bir kelimedir. Fail ile fiil arasında tenis / dişil bakımından uygunluk esastır. Burada müenneslik -mecazî olduğundan- fiilin müzekker / eril de gelmesi caiz olmakla beraber, en uygunu yine de müennes / dişil olarak gelmesidir. Bu sebeptendir ki, Buharî, -rivayet ettiği hadiste, **"la yezalü"** kelimesi kullanılmış olmak beraber- başlık olarak kendisi **"la tezalü"** sözcüğünü tercih etmiştir. Yani, Bediüzzaman'ın kullandığı şekli tercih etmiştir ki, Müslim'de zaten öyledir.

- Hadisin son cümlesine gelince, Bediüzzaman'ın kullandığı حتى يأتي الله بأمره ifadesinin Müslim'de yer alan حتى يأتي أمر الله arasında manaca hiçbir fark yoktur.

Hadis-i bilmânânın caiz olduğu bilinmekle beraber, Bediüzzaman'ın kullandığı

şeklinin herhangi bir aslının olmadığını söylemek için, matbu - mahtut, mevcut - mefkud bütün hadis kaynaklarını taramak gerekir. Bunun o kadar kolay bir şey olmadığını da herkes bilir. O halde, ilmen bu ifadeye karşı çıkılmaz. Bununla beraber, Buharî, Müslim başta olmak üzere değişik hadis kaynaklarında bu ifadelerin farklı kullanılması da, mana olarak hadisleri aktarmadaki toleransın boyutunu göstermesi açısından önemlidir.

-Kaldı ki, ebced değerleri bakımından bu farklı iki cümle arasındaki rakam sadece 7'dir. Böyle büyük istihraçlarda bu küçük farklardan ötürü bu kadar velvele koparılır mı?

İddia:

Buharî'deki Mugira hadisinin meali şöyledir: **"Ümmetinden birtakım insanlar, kendilerine Allah'ın emri (kıyamet) gelinceye kadar galip gelmekte devam edeceklerdir. (Allah'ın emri) onlar galip olduğu hâlde (gelecektir)."**

Anlaşılacağı gibi, Said Nursî aynı zamanda hadisi yanlış yorumlamıştır. Çünkü, hadiste bu topluluğun son zamanlarda **"gizli ve mağlubiyet içinde vazife-i tenviriyesine devam edeceğine"** dair hiçbir ima yoktur. Bilâkis onlar, kıyamete kadar galibiyet hâlinde olacaklardır. Nitekim Müslim'in rivayet ettiği Abdullah b. Amr hadisi konuya açıklık getirmektedir:

Abdullah b. Şemama el-Mehrî dedi ki:

Ben Mesleme b. Muhalled'in yanındaydım. Onun yanına Abdullah b. Amr b. As da vardı. Abdullah dedi ki:

- Kıyamet ancak halkın şerlileri üzerine kopacaktır. Onlar cahiliyet devri ahalisinden daha şerlidirler. Allah'tan herhangi bir şey isterlerse, Allah o dileği aleyhlerine çevirir, reddeder.

Onlar bu konu üzerinde konuşurlarken Ukbe b. Amir geldi. Mesleme ona:

- Ya Ukbe! Dinle bak, Abdullah ne diyor, dedi. Ukbe de şöyle dedi:

- O (Abdullah) daha iyi bilir. Bana gelince, ben Resulullah'tan işittim, şöyle buyurdu:

"Ümmetinden bir topluluk, düşmanlarını kahrederek Allah'ın emri üzerine çarpışmakta devam edeceklerdir. Onlara muhalefet edenler, onlara bir zarar veremeyecektir. Nihayet onlar bu hâlde iken kıyamet kendilerine gelecektir."

Bunun üzerine Abdullah şöyle dedi:

- Evet, öyledir. Sonra Allah; kokusu misk, dokunması ipek gibi olan bir rüzgâr gönderecek. O, kalbinde bir buğday tanesi kadar iman bulunan herkesi öldürecek. Sonra insanların en kötöleri kalacak. İşte kıyamet de onların üzerine kopacaktır.

Said Nursî, hadiste belirtilen topluluğunun Risale-i Nur şakirtleri olduğundan (?) öylesine emindir ki, artık çıkarımlarını Nurculuğun ne kadar devam edeceği üzerine yoğunlaştırmıştır. E, Said Nursî'nin muhtırı durur mu, hemen ihtar eder hadisi...

Cevap:

İnsan oğlu gerçekten garip bir varlıktır. Kendi nefsinde tecrübe etmediği bir şeyin başkasında olacağına da inanmak istemez. Aslında bu düşünce, aynı zamanda pozitivist felsefe akımının da bir yansımasıdır. Bu materyalist felsefî akım, kendi laboratuvarında olgusuna rastlamadığı bir şeyin var olmadığını söyler.

Bu iddia sahibi de aynı kafadandır. Kendi düşünce dünyasında var olmayan her şey yok olmaya mahkumdur. Hayatında, Kur'an ve sünnetle sabit olan ilhama mazhar olmanın ne demek olduğunu bilmeyen bu eleştirmen zatın, Bediüzzaman gibi ilim ve velayetin zirvesinde olduğu dünya - alem tarafından kabul edilmiş bir zatın **"bana ihtar edildi"** yani, **"Allah tarafından bu bilgi bana ilham edildi, yoksa ben aklımla bunu bilemezdim"** şeklindeki -hakikat olduğu kadar- mütevazı ifadesini alaya alacak kadar şımarıklık göstermesi cay-ı dikkattir. Doğrusu bu gibi insanların kafası, skolastik bataklığına sapanların bize bir yadigârdır.

Ayrıca, Bediüzzaman, hadiste geçen bu taifenin yalnız Nur cemaati olduğunu söylemiyor. Dediği şey, Nur hizmetinde bulunanların, tarih boyunca her zaman İslam aleminde İman ve İslam hakikatlerini savunan mücahitlerin şahs-ı menvîsini temsil eden ve her asırda bir halkası var olan büyük bir taifenin bir parçası olduğudur. İşte kendi ifadesi: **"...(bu ayet ve bu hadis), remze yakın bir ima ile, Risale-i Nur şakirtlerinin taifesi, o taife-i kübra-yı âzamin âhirlerinde bir hizb-i makbul olacağına işaret eder.."** (Kastamonu, s.29)

İddia:

Bu taife, İmam Buharî'ye göre ilim ehlidir. İmam Ali b. el-Medenî, bunların hadisçiler olduğunu söylemiştir.

Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: **"Bunlar ehl-i hadis değilse, kimler olacağını bilemiyorum."** Kadı İyâz, İmam Ahmed'in bu sözüyle Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'î, hadis ulemasının mezhebinde olanları kastettiğini söyler. Nevevî de der ki:

"İhtimal ki, bu taife muhtelif müminler arasına dağılmıştır. Bazıları cengâver yiğitler, birtakımı fukaha ve hadis uleması, kimisi zahit, kimisi emr-i bilmaruf yapan zevattır. Hepsinin bir yerde toplu bulunması gerekmez. Bilâkis,

muhtelif yerlerde bulunurlar."

Cevap:

Çocukluğundan beri herkesin ilmüne, irfanına hayran kaldığı ve bu sebeple **"Bediüzzaman"** unvanına layık gördüğü Bediüzzaman gibi bir allame; **"Kur'an'ın sönmez ve söndürülmez bir güneş olduğunu bütün dünyaya ispat edeceğim"** diyen ve yazdığı Nur -tefsir külliyatıyla bunu gerçekleştiren eşsiz bir müfessir olduğu -bizim yakından tanıdığımız- yüzlerce tefsir alimi tarafından tasdik edilen, sadece Hz. Peygamber (a.s.m)' in mucizeleri konusunda -yanında hiçbir kaynak olmadığı halde, hala hayatta olan onlarca mevsuk zatların şahadetiyle "yüz sayfadan fazla olan 19. Mektup adlı eseri, ezberinden üç-dört gün içerisinde toplam 12 saatte -kaynaklarını da vererek-telif eden" (Bakınız: Mektubat/19. Mektub) büyük bir hadis aliminin **"bu mübarek taifeden biri olmasını"** hazmetmeyen bir kişinin itirazlarının ilmî bir değeri olabilir mi?

-Madem ki, Buharî'nin de tasdiğiyle, hadiste geçen bu mücahit taife ehl-i ilimdir, elbette bu asırda Risale-i nur hizmetinde bulunan Nur cemaati bu külli müjdenin içerisinde yerini alan bir taifedir. Çünkü, kıyamete kadar, her asırda böyle bir taifenin varlığı kabul edildiğine göre, bu asırda da bunun bir örneğinin olması gerekir. Bu gün bütün dünyada yüz binlerce ehl-i elim, ehl-i kemal tarafından, bu eserler ve bu esere bağlı olanlar **"asrın -ilimle cihad eden-manevî mücahidi"** olarak kabul edilmiştir. Demek ki, bu taifenin hadiste zikredilen taifelerin bir parçası olmasında bir sakıncanın olması şöyle dursun, hadis tasdiği adına böyle kabul edilmesinde zorunluluk vardır. Zira, Risale-i Nur hizmetinden daha etkili bir ilmî aktivite gösterilemez.

İddia:

Said Nursî'nin, hesap aralarına **"Allah'tan başka, hiç kimse gaybı bilmez"** anlamına gelen **"lâ ya'lemu'l-gaybe illallâhu"** cümlesini koymasının da üzerinde durmak gerekmektedir. Hem bu cümle konulacak, hem de hâlâ kıyamet gibi en gizli gayba muttali olunmaya çalışılacak... Bu, fasıkların büyük günahları bile bile işlerlerken **"tövbe, tövbe"** demelerini andırmaktadır.

Cevap:

Aynı yerde Bediüzzaman'ın: **"Bu imalar gerçi birer tevafuk olduğundan delil olmaz ve kuvvetli değil, fakat bana birden ihtar edilmesi bana kanaat verdi. Hem kıyamet vaktini kat'î tarzda kimse bilmez; fakat, böyle imalar ile bir nevi kanaat, bir galib-i ihtimal gelebilir."** (Kastamonu, s.28) ifadesini görmezlikten gelen kimsenin durumu, sırf başkalarını aldatmak için körlük numarasını yapan şımarık ve sahtekâr dilencinin durumuna benzer.

Gayb konusunda Őu bilgiyi de vermekte fayda vardır; İbn Hacer, **"Allah'tan başka, hiç kimse gaybı bilmez"** mealindeki ayeti açıklarken, Őu görüşlere yer vermiştir:

-Hz. İsa'nın **"evlerinizde biriktirdiklerinizi bilirim"**, Hz. Yusuf'un rüya gören hapis arkadaşlarına **"daha yemek gelmeden size bunun tevilini söylerim"** şeklindeki gaybî haberleri ile, velilerin kerametleri ayrı bir özelliğe sahiptir. Bunlar;

"Allah bütün gaybı bilir. Fakat gaybına kimseyi vakıf etmez. Ancak bildirmeyi dilediği bir elçiye bildirir"(Cin, 72/26-27)

mealindeki ayette yer alan müstesna kimselerdir. Őu kadar fark var ki, peygamberler bu bilgiye vahiy yoluyla, veliler ise, rüya veya ilham yoluyla ulaşırlar" (-İbn Hacer; Fethu'l-Barî, 8 / 514)

İddia:

Kıyamet vakti hakkında yüce Allah Şöyle buyurmaktadır: "Sana (kıyamet) saat(in)den soruyorlar: Gelip çatması ne zaman diye. De ki: 'Onun bilgisi, ancak Rabbimin yanındadır. Onu tam zamanında açığa çıkaracak olan, yalnız odur. O, göklere de, yere de ağır gelmiştir. O, size ansızın gelecektir.' Sanki sen, onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: 'Onun bilgisi, ancak Allah'ın yanındadır. Fakat insanların çoğu bilmezler.' De ki: 'Ben kendime, Allah'ın dilediğinden başka ne fayda, ne de zarar verme gücüne sahibim. Eğer gaybı bilseydim, elbette çok hayır elde etmek isterdim ve bana hiçbir kötülük dokunmazdı. Oysa ben, inanan kimseler için, ancak bir uyarıcı ve müjdeciyim.'"

"Kıyamet gününün vakti hakkındaki bilgi, Őüphesiz Allah katındadır. (...)"

"Kıyamet vakti hakkındaki bilgi Allah'a havale edilir. (...)"

"Kıyamet vakti yaklaştı. Allah'tan başka onun vaktini bilen de yok."

"Sana (kıyamet) saat(in)den soruyorlar: Gelip çatması ne zaman diye: Sen nerede, onun vakti söylemek nerede?!... Onun bilgisi Rabbine aittir. Sen ancak, ondan korkacak olanları uyarıcısın."

"(Kıyamet) saat (i) mutlaka gelecektir. Herkes peşinde koştığı (hayır veya Őer) ile cezalansın (karşılığını alsın) diye neredeyse onu (kendimden) gizleyeceğim."

Resulullah'a kıyamet saati sorulduğunda Şöyle buyurmuştur:

"Onu, sorulan sorandan daha iyi bilmiyor."

Böylece Resulullah kendisinin, kıyamet saatini, soran kimseden daha iyi bilmediğini bildirmiştir. Soran kişi bir Arap suretinde gelmişti. Cebrail (a.s.) olduğunu ancak gittikten sonra öğrenmiştir. Kendisine cevap verdiği zaman sadece bir Arabî olduğunu biliyordu. Resulullah onu, bir Araptan daha iyi bilmediğini kendisi söylüyorsa, başkasının onu bildiğini iddia etmesi nasıl caiz olur? Kur'an ve Sünnet, sadece alâmetlerini haber vermiştir. Bunlar da çoktur. Bir kısmı geçti, bir kısmı da henüz gelmedi.

Şatıbî şöyle der:

(...) Yani bunu sormak, faydasız bir soruda bulunmaktır. Çünkü, soran kimsenin onun mutlaka kopacağını bilmesi yeterlidir. Bu yüzdendir ki, Hz. Peygamber Efendimiz, kendisine bunu soran kimseye:

"(Vaktini bırak da) onun için ne hazırladın! (Ona bak!)"

buyurmuşlar, soru açık olmasına rağmen, o doğrultuda cevap vermek yerine, faydalı olacak bir yöne çekmişlerdir.

Şatıbî şöyle devam eder:

Bu da ortaya koyuyor ki, kıyametle ilgili soruya herhangi bir yükümlülük ortaya çıkmamaktadır (eğer bir hüküm terettüp edecek olsaydı, mutlaka Hz. Peygamber onu bilirdi. Kıyametin bilgisi, rabbanî ilimle ve irfanla yakından ilgili olan Hz. Peygamber'i ilgilendirmedikçe göre, başkasını öncelikli olarak ilgilendirmemelidir). Ancak, kıyamet alâmetlerinin çıkması üzerine, ondan ve alâmetleri sayılan işlere düşmekten sakınmak, Allah'a dönmek gibi arzulanan neticeler doğacağı için, onları haber vermişti. Sonra Hz. Peygamber hadisini, Hz. Ömer'e, kendisine insanlara dinlerini öğretmek için Cebrail'in geldiğini ifade ile bitirmiştir. Şu hâlde kıyametin ne zaman kopacağı sorusu karşısında, cevabın bilinmesi dinde gerekli değildir ve Hz. Peygamber bunu ortaya koymuştur. Hâlbuki, mana ve Cebrail'in bu soruyu Hz. Peygamber'e yöneltmesindeki fayda üzerine düşünülmelidir.

Cevap:

Yukarıda arz ettiğimiz gibi, Bediüzzaman hazretleri, bu konudaki kanaatini, açıkça ifade etmiştir: **"kıyamet vaktini kat'î tarzda kimse bilmez; fakat, böyle imalar ile bir nevi kanaat, bir galib-i ihtimal gelebilir"** (*Kastamonu, s.28*)

Şunu da unutmamak gerekir ki; **"Gayb"**ı bilmek veya böyle bir iddiada bulunmak demek, yüzde yüz, kesin olarak bilmek veya onu iddia etmek demektir. Bu sebeple, yüzde 99, onda 9 bir bilgiyle de olsa "gaybî bir konu hakkında fikir yürütmek,

“gaybı bilme iddiası” anlamını taşımaz.

- Mesela, bir adama **“öğle namazının vakti ne zamandır?”** diye sorduğunuzda, ondan **“12’yi 15 veya 20 geçe olur”** diye cevap aldığınızda, bu adamın öğle vakti hakkında kesin bir bilgiye sahip olduğunu söyleyebilir misiniz? Bilakis, onun hakkındaki düşünceniz; **“bu adam da bilmiyor”** şeklinde olur. Buna başka misaller de verebilirsiniz.

- Şimdi şuna iyi dikkat edelim ki, kıyametin vaktinden bahseden Bediüzzaman hazretlerinin ifadesi aynen şöyledir **“Hattâ ye'tiyallahu bi emrihi (şedde sayılır) fıkrası dahi, makam-ı cifrîsi bin beşyüz kırkbeş (1545) olup kâfirlerin başında kıyamet kopmasına îmâ eder”**.

- Burada evvela, Bediüzzaman’ın kendi düşüncesinin ürünü olarak, yaptığı bir yorum söz konusu değildir. Bilakis, burada-eskiden beri alimlerin kullandığı- ebced ve cifir hesabıyla sahih olan bir hadis-i şerifin işaretinin-işaret kavramının zayıf derecesi olan- “ima” sözcüğüyle yapılan bir yorum vardır. Şu var ki, kendisinin kanaatini pekiştiren o andaki **“anî gelen bir ihtar,”** onu galib-i zan derecesinde bir kanaate sevk etmiştir. Böyle kanaat-i ilmiye ve vicdaniye, dünyanın hiçbir yerinde itiraza uğramaz.

Acaba, yukarıda arzedilen misalde olduğu gibi, bir namaz vaktini beş dakikalık bir farkla tereddüt eden bir kimsenin bu bilgisine kesin nazarıyla bakmadığımız ve aklen- ilmen bakamadığımız halde, kıyametin vaktiyle ilgili -imayla yapılan- bir yorumu **“gayba taş atmak”** veya **“kimsenin gaip bilgisini bilemeyeceği”** kuralına aykırı olduğunu iddia etmek nasıl ilmî veya makul bir tez olabilir?

Daha açık ifade edelim ki, Kıyametin yılını bilen- ayını bilmezse-, ayını bilen-haftasını bilmezse-, haftasını bilen,-gününü bilmezse, gününü bilen-saatini bilmezse, yine de gaybı bilmiş olamaz. Bu şu demektir; yaklaşık tahminlerle kıyametin zamanı hakkında konuşulabilir, bunun gaiple bir ilgisi yoktur. Nitekim, bu konuda pek çok alim değişik yorumlar yapmıştır. Hatta Peygamberimiz(a.s.m) değişik hadislerinde kıyametin yaklaşık vaktinden söz etmiştir. Ebu Davud’un yaptığı bir rivayette -özetle- şöyle buyurulmuştur:

“Allah bu ümmeti yarım günden (beş yüz yıldan) daha az kalacak şekilde bir acziyete asla düşürmez.” (bk. *İbn Hacer, Fethu’l-Barî, 8 / 515*).